

Kritik mot en åklagare och åklagarkammarens ledning för att en förundersökning inte bedrevs tillräckligt skyndsamt

Beslutet i korthet: I en förundersökning lämnade Polismyndigheten över en samlad utredningshandling till åklagaren i december 2019. Därefter vidtog åklagaren ingen åtgärd i ärendet förrän i september 2021 då majoriteten av brottsmisstankarna lades ned, flera av dem på grund av preskription. JO uttalar att en sådan handläggning givetvis inte är acceptabel.

Det har framgått att den ansvariga åklagaren fick möjlighet att avsätta tid för att gå igenom ärendet, men att hon inte använde sig av den tiden på grund av andra prioriterade uppgifter. Detta förmedlade hon dock inte uttryckligen till kammarledningen. I beslutet kritiserar JO åklagaren för hur hon hanterade ärendet.

Det är JO:s uppfattning att även kammarledningen har ett ansvar för att handläggningen av ärendet inte var acceptabel. Kammarledningen kunde inte nöja sig med att ge åklagaren möjlighet att avsätta tid för en genomgång av ärendet utan borde också ha följt upp att detta fick avsett resultat. JO uttalar att ledningen långt tidigare än vad som skedde borde ha vidtagit effektiva åtgärder för att påskynda en grundlig genomgång av ärendet och att ställningstaganden gjordes i relevanta frågor. En vice chefsåklagare kritiserar för att hon som närmast ansvarig chef inte gjorde det.

Enligt JO kan kammarchefen, som har det yttersta ansvaret för arbetsledning och fördelning av ärenden vid kammaren, inte undgå kritik för bristerna i fråga om ledning och styrning.

Bakgrund och anmälan

I februari 2019 inleddes en förundersökning om ett flertal brott med AA som målsägande. Ärendet samordnades med en förundersökning som redan pågick mot samme misstänkte men med en annan målsägande. Kammaråklagaren BB, Malmö åklagarkammare, var undersökningsledare i de samordnade ärendena. När det gäller brotten mot AA lämnade Polismyndigheten över en samlad utredningshandling till åklagaren i december 2019. Därefter vidtogs ingen åtgärd i det ärendet förrän i september 2021 då åklagaren lade ned 18 av 20 brottsmisstankar. Åtta av misstankarna lades ned på grund av preskription och resterande på grund av bevisproblem.

I anmälningar till JO den 17 juni 2021 och den 28 september 2021 förde AA fram klagomål mot den långa handläggningstiden i sitt ärende som medförde att flera brott preskriberades.

Utredning

JO uppmanade Åklagarmyndigheten att yttra sig över handläggningen av ärendet där AA var målsägande från det att Polismyndigheten överlämnade en samlad utredningshandling i december 2019.

Åklagarmyndigheten (vice riksåklagaren CC) yttrade sig den 20 januari 2022 efter att ha hämtat in upplysningar från BB samt kammarledningen genom chefsåklagaren DD och vice chefsåklagaren EE. Vidare hade upplysningar hämtats in från områdeschefen för åklagarområde Syd-Öst, chefsåklagaren FF. Åklagarmyndighetens yttrande finns tillgängligt hos JO.

Kammaråklagaren BB beskrev i sina upplysningar en ansträngd och besvärlig arbetsituation samt redogjorde för vilka kontakter hon haft med sin närmaste chef EE om arbetssituationen generellt och att hon inte hann vidta åtgärder i det aktuella ärendet på det sätt som krävdes.

Vice chefsåklagaren EE lämnade upplysningar om de samtal som hon haft med BB och vad som gjorts för att komma till rätta med BB:s arbetsituation och handläggningen av det ärende som JO-anmälan gäller.

Kammarchefen DD konstaterade att förundersökningen inte bedrivits så skyndsamt som omständigheterna medgett. Han redogjorde för arbetsläget vid Malmö åklagarkammare samt för vilket ansvar kammarledningen har för ärenden som blir liggande för länge och vilka åtgärder ledningen kan vidta i sådana situationer. DD redovisade också sin uppfattning om hur det aktuella ärendet hade hanterats och uppgav att han anser att EE gjort vad hon kunnat för att driva ärendet framåt och att det faller ett stort ansvar på BB för att hon under alltför lång tid inte tagit tag i ärendet.

Det anges i DD:s upplysningar att områdeschefen FF fullt ut delar hans synpunkter.

Åklagarmyndigheten redovisade rättslig reglering och följande bedömning av handläggningen efter december 2019.

Av utredningen framgår att förundersökningen, i vart fall från december 2019 då ett samlat protokoll med alla utredningshandlingar lämnades till åklagaren, inte har bedrivits med den skyndsamhet som krävs. Beträffande de misstankar som rörde FJ tycks inga åtgärder ha vidtagits därefter och fram till dess att åklagaren i september 2021 fattade beslut om att lägga ned majoriteten av misstankarna, vilka i flera fall då var preskriberade. En sådan handläggning är givetvis inte acceptabel.

Åklagaren har upplyst om att dröjsmålet bl.a. har berott på en stor arbetsbörda, delvis i kombination med personliga omständigheter. Kammarledningen har vid flera tillfällen bett henne schemalägga tid för genomgång av det aktuella ärendet, men hon har vid sådana tillfällen inte kunnat utnyttja den schemalagda tiden för

detta ändamål. Av kammarledningens yttrande framgår att åklagarkammaren generellt har haft en mycket ansträngd arbetsbelastning under den aktuella tidsperioden. Handläggningen av det aktuella ärendet har dock diskuterats med åklagaren vid flera tillfällen och åtgärder har vidtagits för att möjliggöra för åklagaren att avsätta tid för genomgång av ärendet i syfte att motverka långsam handläggning. Denna uppfattning delas av områdeschefen.

Jag har förståelse för att arbetsbelastningen på kammaren varit mycket ansträngd under den aktuella tidsperioden. Handläggning av brott i nära relation är också många gånger tidskrävande. Utifrån vad som framgår av såväl upplysningarna från åklagaren som kammarledningens yttrande borde dock åklagaren ha prioriterat det aktuella ärendet tidigare och därmed kunnat korta handläggningstiden. När de aktuella brottsmisstankarna överfördes till åklagaren i februari 2019 återstod det ca ett år och sju månader innan preskriptionstiden för vissa av misstankarna löpte ut. Oaktat ärendets beskaffenhet borde det därmed ha funnits goda förutsättningar att hinna slutföra förundersökningen inom preskriptionstiden. Det är beklagligt att förundersökningen inte bedrivits med tillräcklig skyndsamhet och särskilt olyckligt att det inneburit att målsäganden inte fått möjlighet till en sakprövning av vissa av de brott hon anmält.

Rättsliga utgångspunkter

En förundersökning ska bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger (se 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken). Det är undersökningsledaren som har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han eller hon ska se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. (Se 1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen.)

Skyndsamhetskravet gäller till dess att beslut i åtalsfrågan fattas. I ärenden där åtalsfrister saknas är det inte möjligt att generellt säga hur lång tid som rimligen kan få gå från det att utredningen redovisats till dess att ett beslut i åtalsfrågan fattas utan detta är beroende bl.a. av vad saken gäller och hur omfattande förundersökningen är. Av skyndsamhetskravet följer dock att det är angeläget att ett beslut om åtal fattas så snart som möjligt. (Se JO:s beslut den 10 juni 2010, dnr 4882-2009, och den 21 oktober 2020, dnr 3449-2019.)

Det är i första hand den handläggande åklagaren som har ansvaret för att skyndsamhetskravet efterlevs. I detta ansvar ligger också att underrätta kammarchefen om ett ärende inte kan handläggas med tillräcklig skyndsamhet.

I kammarchefens övergripande ansvar för åklagarkammarens verksamhet ligger en skyldighet att på eget initiativ skaffa sig kunskap om bl.a. förekomsten av äldre ärenden och behovet av att vidta åtgärder på enskilda rotlar. Särskilt under förhållanden med hög arbetsbelastning och stora balanser är det viktigt att kammarledningen skaffar sig en god överblick och kontroll över pågående ärenden samt vidtar erforderliga åtgärder i de ärenden som inte handläggs med tillräcklig skyndsamhet och gör nödvändiga prioriteringar. Vidare är det viktigt att det finns goda rutiner för rotelvård. (Se t.ex. de ovan nämnda JO-besluten samt JO:s beslut den 10 december 2010, dnr 6459-2009 och 6460-2009.)

Inom Åklagarmyndigheten har det tagits fram en strategi i syfte att motverka långsam handläggning av enskilda ärenden. Av strategin framgår att det primära

ansvaret för att ett ärende handläggs på rätt sätt vilar på den enskilda åklagaren. Ledningen för en kammare har dock ett ansvar att leda och fördela arbetet så att kammarens äldsta ärenden blir omhändertagna i rimlig tid. Det innebär ett ansvar att ha kunskap om vilka ärenden som på grund av ålder har högst prioritet och att vidta de åtgärder som är lämpliga för att påskynda att dessa avgörs. Det handlar enligt strategin i första hand om att i dialog med handläggande åklagare bidra till att skapa förutsättningar för att åklagaren tar sig an ärendet, men också – om det är lämpligt eller nödvändigt – omfördela ärendet till en annan åklagare.

Av strategin mot långsam handläggning framgår vidare att kammarledningen vid åtminstone två tillfällen per år ska följa upp var och en av kammarens rotlar med fokus på de äldsta ärendena. Vid uppföljningen av dessa bör status och vidtagna åtgärder kortfattat redovisas liksom åklagarens planering för den fortsatta handläggningen. (Se Strategi mot långsam handläggning, Områdesansvariga överåklagare, Februari 2014.)

Enligt den lokala arbetsordningen vid Malmö åklagarkammare bestämmer kammarchefen grunderna för fördelning av ärenden inom åklagarkammaren och har det yttersta arbetsledande ansvaret för den operativa verksamheten. De vice chefsåklagarna har det operativa och arbetsledande ansvaret för de team som kammarchefen utsett dem att leda. Av arbetsordningen framgår vidare att åklagaren ska genomföra aktvård av sina ärenden minst en gång varannan månad. Anser åklagaren att han eller hon inte hinner med detta ska vice chefsåklagaren underrättas, som då kommer att schemalägga tid för detta.

Bedömning

Av utredningen framgår att Polismyndigheten redovisade en samlad utredningshandling när det gäller brotten mot AA till den ansvariga åklagaren BB i december 2019. Därefter vidtogs ingen åtgärd i ärendet förrän i september 2021 då BB lade ned majoriteten av brottsmisstankarna, flera av dem på grund av preskription. Jag delar Åklagarmyndighetens uppfattning att en sådan handläggning givetvis inte är acceptabel.

Som förklaring till den långa handläggningstiden har BB hänvisat till bl.a. en mycket ansträngd arbetssituation. Kammarledningen har beskrivit att arbetstrycket på Malmö åklagarkammare under flera år varit mycket högt. Jag har inte anledning att ifrågasätta att arbetssituationen vid kammaren var ansträngd under den aktuella perioden. Särskilt under sådana förhållanden måste emellertid de rutiner och riktlinjer följas som tagits fram för att undvika oacceptabla dröjsmål.

Det var i första hand BB som hade ansvaret för hur förundersökningen bedrevs. Det står klart att hon inte levt upp till rättegångsbalkens krav att en förundersökning ska bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger.

I BB:s ansvar låg också att underrätta kammarchefen om att ärendet inte kunde handläggas med tillräcklig skyndsamhet. Det har kommit fram att hon flera gånger underrättade vice chefsåklagaren EE om att hon inte hann med ärendet och att hon då gavs utrymme att schemalägga en genomgång av det. BB har uppgett att hon på grund av andra prioriterade arbetsuppgifter inte kunde använda sig av den reserverade tiden för att arbeta med ärendet. Detta förmedlade hon dock inte uttryckligen till EE.

BB borde på ett tydligare sätt ha uppmärksammat kammarledningen på att hon inte kunde använda sig av den tid som hade reserverats för en genomgång av ärendet. Hon borde också ha gjort klart för ledningen att ärendet inte kunde handläggas på det sätt som krävdes och att det fanns en risk att brott skulle komma att preskriberas.

BB kritiseras för hur hon hanterade ärendet.

När det gäller kammarledningens ansvar visar utredningen att den under en längre tid känt till att BB hade en besvärlig arbetssituation och att den varit medveten om att hon hade svårt att hinna med sina uppgifter. Ledningen kände även till BB:s svårigheter med det aktuella ärendet.

Det var naturligtvis bra att BB fick schemalägga tid för att gå igenom ärendet, men kammarledningen kunde inte nöja sig med det. Den borde också ha följt upp att de åtgärder som sattes in fick avsett resultat. Det förhållandet att BB återkommande bad om utrymme för genomgång av ärendet var en tydlig signal för kammarledningen att mer behövde göras för att ärendet skulle hanteras på ett godtagbart sätt.

Av utredningen framgår att det var först i samband med att kammarledningen fick kännedom om AA:s anmälan till JO som den såg till att det vidtogs nödvändiga åtgärder i ärendet. Vid den tidpunkten hade dock redan flera brott hunnit preskriberas.

Varken Åklagarmyndigheten eller områdeschefen FF har redovisat några egentliga överväganden om hur de ser på kammarledningens hantering av ärendet. Det hade varit värdefullt för granskningen om de hade gjort det.

Min uppfattning är att kammarledningen långt tidigare borde ha vidtagit effektiva åtgärder för att påskynda en grundlig genomgång av ärendet och att ställningstaganden gjordes i relevanta frågor. EE kritiseras för att hon som närmast ansvarig chef inte gjorde det.

DD har i egenskap av kammarchef det yttersta ansvaret för arbetsledning och fördelning av ärenden vid kammaren. Han kan inte undgå kritik för bristerna i fråga om ledning och styrning.

Det aktuella ärendet blev liggande i mer än ett år och nio månader innan några handläggningsåtgärder vidtogs. Jag ser allvarligt på hur situationen hanterades.

Ärendet avslutas.